

religiös handling. Ej heller kan jorden vara en djefvulens bostad, så länge vi icke veta, att en Gud skulle finnas för något annat medvetande, än vårt menckliga och jordiska.

De, som påstå, att tron uppå det historiska i kristendomen, uppå det gifna ordets auktoritet, på dess egenskap att vara omedelbart ingifvet af Gud, att allt detta betingar kristendomen tala tvert emot sanna förhållandet. Ty äfven den, som tror, utan att tvifla uppå ett jota i skriften, tror endast ledd af sin andes inre vittnesbörd, så att sjelfva skriften endast i följd af detta för honom har trovärdighet. Dess ord upplyser, tröstar, ger en salig tillsförsigt i allt lifvets elände, derföre är det för honom gudomligt ord. Hvad är det annat än detta den religiösa känslans privilegium, som äfven tages i anspråk för förnuftet? All tradition kommer till menniskan med anspråk på gilltighet och genom att låta den hos sig gälla höjes menniskan till bildning och förnuft. Hon mottar traditionen utan misstroende, den lefver i henne och dess sanning försätter henne sjelf i sanningens och förnuftets rike. Men då den höjt henne till sjelfmedvetande, till medvetande af, att hon sjelf är detta lefvande förnuft, då förändras scenen, och traditionen lånar sin gilltighet endast af hennes erkännande. Det skulle leda oss för långt, att här utstaka skillnaden mellan förnuftig insigt och känslans tro. Nog af; erfarenheten lærer, att vid en längre framskriden bildning blotta känslan icke tillfredsställer. Den är ett ögonblickets barn, och den kommer derföre desto mera i strid med verldens bestyr, ju större människans verkningskrets blir, och ju oafslätligare denna tager hennes andliga krafter i anspråk. Känslan har då blott korta stunder för sig och sin tro, och den verld, som afbryter och beröfvar henne hennes salighet, blir en onskans verld. Så ser sig menniskan tvungen att försona sig med sig sjelf. Hon kan det endast genom att förbyta känslan i en förnuftig öfvertygelse, hvilken såsom sådan står i samband och i öfverensstämmelse med hennes öfriga vetande, samt genom att i de handlingar, som ledas af denna öfvertygelse och detta vetande, se en ny oafbruten gudstjänst, i stället för den, hennes känsla på afbrutna stunder firade. Hon upphör då att slitas mellan tvenne verldar, och det finnes för henne en verklighet uti den läran, att Gud nedstigit till jorden för hennes försoning. Är det en tom dröm, att en sådan människans försoning med Gud, verlden och sig sjelf en gång skall blifva mencklighetens gemensamma gendom.

Erinrande sig anledningen till dessa artiklar, slutar förf., som hvarken delar Strauss' åsigt eller hyser något särskilt deltagande för skriften: »Strauss och Evangelierna», men som af värma för forskningens och den religiösa öfvertygelsens frihet kastat sig i striden, med Neanders ord: »*Den stat, som vill befördra kristendomen genom verldsliga medel, som stå honom till buds, skadar den heliga saken mycket mer, än den henne om än aldrig så fiendtligt bekämpande verldsliga makten kunde skada henne.*»

21 HR REUTERDAHLS KRITIK AF SKRIFTEN »STRAUSS OCH EVANGELIERNÄ.»

Freja n:o 84 26.X 1841

Uti tidningen »Studier, Kritiker och Notiser» läses en uppsats: »Den omarbetade och på Svenska återgifna Strauss», undertecknad H. R(euterdahl), hvilken äfven *Biet* återgifvit, med försäkningar om dess

ofelbarhet och den afkunnade domens oåterkallelighet, som säkert skulle genera Hr R., om han mer än någon annan kunde anse dessa utrop för annat, än en skolpojkes beundran öfver lärarens verldsomfattande vetande. Biet har till sina öfriga bisatser äfven fogat det enfaldiga utropet: »Hvad skall nu Hr F. säga?» – Ja, kära Bigosse! Hvad i all verlden skall nu Hr F. säga? Kan han något säga, sedan Hr R. *sagt*, och sedan Biet förklarar sig hafva längesedan *sagt* precis detsamma? Något sådant har denna F. säkert aldrig tillförene hvarken hört eller sett. Biet förmår ej göra den konklusion, att den, som vågat tvifla på symboliska böckernas auktoritet, äfven kunde våga tvifla på Hr R:s och Biets? Skulle Biet ej sjelft vara fastlimmadt vid endast auktoritets-slen-trianen, så kunde det ur uppsatserna i Freja inse, att en menniska, utan att derföre bortsopas från jorden, verkligen kan hysa en sjelfständig öfvertygelse och för denna gifva skäl; men med Biets enfaldiga föreställning om vissa människoverks natur, att vara gudomlig uppenbarelse, kan det aldrig höja sig till denna insigt. Vi göra dock Hr R. orätt, då vi nämna honom tillsamman med Biet, medan blott hans predikan om »råhet», »plumphet» o. s. v. synes vara lånad ur Biets fatabur. Likaså misstaga vi oss kanske på meningen med Biets *approbatur*, då detta likasom mycket annat kan tillhöra tidningstaktiken, uti hvilken Biets »unge» söka att excellera med uppoffrande af till och med hvad hvarje hederlig karl anser för sin dyrbaraste egendom.

Om boken säger Hr F., hvad i Freja N:o 75 finnes anfördt: att »den är skrifven utan särdeles bemödande att göra densamma för den olärda läsaren så gagnelig, som saken förtjenat» – att den är »mindre en bearbetning, än en kompilation» – att den »framför Strauss' eget arbete ej erbjuder den olärde läsaren någon annan lättnad, än den att ej störa sammanhanget genom de för honom oförståndliga citationerna» – att den »ej saknar vettenskaplig hållning, utan är mångdubbelt lärdare, än hvad man i Svensk skrift i dessa ämnen varit van att se» – »att bevisningen här och der förefaller otillräcklig», »skriftsättet värdigt», »språket den lugna undersökningens, fritt från så väl smädelse, som från intetsägande exklamationer»¹. Allt detta vågar han säga om en gång och inser ej, att Hr Reutersdahls kritik vederlägger detta omdöme.

Hr R. synes genom sin kritik vilja visa, att den ifrågavarande boken hvarken är ett »alster af sjelfständig vettenskap» eller »noga återger Strauss.» Om det förra kan knappt fråga uppstå, då bokens förf. sjelf ansett ungefär en kompilation svara mot hans ändamål. Ty han uppställer ju sjelf såsom de enda fordringar: »största trohet», »fullständighet jemte korthet», »afklädande af den lärda formen» och

¹ Detta är i sanning ett annat sätt än den famösa Bigranskarens, hvilken, ehuru »han gerna så fort som möjligt betalar hedersskulder», icke äger något annat sätt att vederlägga de bevis på bedrägeri och fräck lögnaktighet, vi mot honom anført, än några utrop, deribland sådana, som genom deras syftning ställa granskarens karakter i dess rätta dager. Ett ytterligare bevis på bedrägeri är det af Bigranskaren ur boken »Strauss och Evangelierne» i D. p. 261 anförda, hvilket han vill ställa i det ljus, som skulle bokens författare sagt: Jesus var »förmäten» och »oredlig», då denne endast säger: om Pauli (Teologens) »naturliga» förklaringsätt (af Petri fiskafänge) skulle antagas, så skulle Jesus framstå både såsom förmäten och oredlig; men detta kan ej vara; derföre måste det naturliga förklaringsättet förkastas. Och här djerfves granskaren påstå, att sagde författare »behandlar verdens Återlösare såsom ej en gång en ärlig menniska» eller »lärer, att han knappt ens varit en ärlig menniska!» Sådan är den man, som, med ett anatema öfver Frejaförf:s förmätenhet, hycklande utropar: »Finnes ännu sanning på jorden?» Skulle vi ej misströsta om att kunna bringa honom att blygas och bättra sig, så kunde vi anføra en mängd dylika prof på granskarens begrepp om »ärlighet» och »hedersskulder.»

»Ilevande framställning.» För vår del hafva vi ansett fullständigheten onödig, så att många punkter, utan skada för det hela, kunnat utelemnas, samt i stället mera omsorg egnas de skilda partierna, emedan nu »arbetets utsträckning» gjort att förf. nödgats inskränka sig vid hvarje speciell frågas behandling, samt sålunda gjort »bevisningen här och der otillräcklig.» Denna felaktighet i planen ger, om också ej en ursäkt för, likväl en förklaring öfver tillkomsten af bevisningens brister samt dess partiella underlägsenhet, i jemförelse med den Straussiska. Det är i synnerhet denna jemförelse med Strauss, hvarpå Hr R. i sin kritik lagt vikt. Ehuru vi ingalunda anse compilationen skickligt gjord, vela vi dock, sanningen till ära, fästa uppmärksamheten på några felaktigheter i Hr R:s kritik.

Hr R. tadlar, att bearbetaren lär: det »bildning måste kullstjelpa tron på all slags under», hvaremot Strauss blott »med några lätta ord» skulle »antyd» en sådan differens. Förhållandet är, att Strauss berättar: huru »förr eller sednare en differens framträder»; bearbetaren säger: »motsägelse skall under tidernas lopp uppstå.» Strauss: »denna differens mellan den nya bildningen och de gamla religionsurkunderna visar sig i afseende å dessas historiska del sålunda, att det gudomligas omedelbara ingripande i det menskliga förlorar sin sannolikhet.» Bearbetaren: »Motsägelsen mellan den nya bildningen och de heliga skrifternas historiska innehåll uppenbarar sig sålunda ända till den grad, att det gudomligas omedelbara ingripande i det menskliga i form af underverk – förlorar sin sannolikhet.» Denna bearbetarens framställning anser nu Hr R. bevisa hans »râhet och plumphet!» Vi fråga läsaren, om så är.

Strauss talar om dem: »som tillsluta ögonen för differensen mellan den nya bildningen och den gamla urkunden och inbilla sig endast utveckla den sednares ursprungliga betydelse.» Att Strauss med dessa utläggare menar suprarationalisterna, bör vara klart för hvarje sakkunnig. Bearbetarens förklaring, att de »anse det berättade för något gudomligt», emedan »berättarna så erkänt och framställt det» och det berättade, »bokstafligt förklaradt», bevisar sig vara sådant, men att de vid det berättades förklarig »omedvetet öfvermannas af förnuftet», d. ä. blott inbilla sig utveckla den ursprungliga betydelsen – denna förklaring är således både riktig och upplysande. Jemföras kan, hvad Strauss i sin »Christliche Glaubenslehre» I D. sid. 7 säger om supranaturalisten, att han nemligen, »efter att länge hafva tumlat om med rationalisten, medvetet eller omedvetet, i mer eller mindre grad, sjelf blifvit rationalist», o. fl. st.

Ingen kan väl, då det talas om det »underbara i Jesu himmelska härkomst, hans förhållande till Gud o. s. v.», neka att här är fråga om Kristi gudomliga natur och hans egenskap af »Guds son.» Oegentligt kunde detta sednare uttryck anses stå i stället för »Kristi Gudom»; men i en bok skriven för de olärda kan också uttrycket: »att Kristus är Guds son» fullkomligt återgifva meningen, både Kants och den Straussiska. Jemf. Kants skrift »der Streit der Fakultäten.»

I afseende å de tvenne följande anmärkningarna måste vi gifva Hr R. rätt såvida, att förf., i stället för att åberopa »de lærdes» tankar om mythens betydelse, bort citera de särskilda författarna (han har dock för hufvudbestämningarna anført Wegscheider), eller heldre endast behöft anföra Strauss' tankar i ämnet, dock närmare bestämda än de i Leben Jesu framtrâda. Hårtill hade förf. i hans »Streitschriften» funnit en vägledning.»

Besynnerligt förekommer det, att Hr R. i sin följande anmärkning

vill finna bearbetarens: att Evangelierne äro *yngre*, än man antagit, stridande mot den Straussiska uppgiften, att de hafva sitt ursprung ur den muntliga traditionen. Om t. ex. Matheus vore författare till det efter honom benämnda Evangelium, så vore dettas ålder väl en annan, än om det haft en annan, sednare levande författare, hvilken efter muntliga berättelser upptecknat detsamma. Strauss anser ju (1 D. sid. 72, 73) denna uppteckning hafva skett i 2:dra århundradet. Bearbetaren vill ju blott säga, att Evangelierne ej äro författade af åsynavittnen eller dessas samtida. Detta utvecklar han närmare, då han kommer till kritiken öfver Evangelierne äkthet, sid. 44–51. Här, ej sid. 30, hade det väl varit billigt att pröfva bearbetarens utsago i ämnet.

10

I slutaftandlingen har Hr R. underkastat fyra punkter sin kritik. I första rummet vill han ej ens tillåta bearbetaren en annan ordställning än den Straussiska. Strauss säger: »hvarken skriftens lära eller kyrkans bestämmelser» – bearbetaren säger »hvarken kyrkoläran eller den historiska traditionen» (d. ä. Skriften, skriftens lära). Hr R. är i sådan ifver, att han icke låter den förändrade ordställningen förändra den ordning, uti hvilken begreppen nu en gång fästas i hans minne. Eller kan, der det talas om kristendomen såsom historisk tradition något annat menas, än d. H. Skrift, Skriftens läror?

20

Äfvenså tilltvungen är den andra anmärkningen. Ty just det, att Schleiermacher icke utgår från det yttre historiska faktum eller från kyrkans likaså historiskt gifna lära, utan ifrån den *obestämda* inre erfarenheten, gör det för honom lättare att bringa sin kristologi i öfverensstämmelse med förnuftets fordringar. Likasålitet skäl har den tredje anmärkningen för sig. »Om» och »att» (läs: »så att») gifva här samma mening. Strauss sammanbinder satsen med det föregående sägande: »så att vi tro på denna grund, icke på en annan:» bearbetaren säger »om vi tro (d. ä. tro vi alltså), så tro vi derföre, icke af andra skäl.» Mera maktpåliggande kan den fjerdre af dessa anmärkningar vara. Dock icke derföre, att Strauss skulle i hufvudsak fälla ett annat omdöme om den Schleiermacherska kristologien; ty Strauss anser och säger öppet (Leb. Jesu 2 D. sid. 725) att med Schleiermachers åsigt en historisk Kristus *hvarken är nödig eller möjlig*. Men bearbetaren har här ej nog utvecklat grunden för ett sådant bedömande. Nekas kan honom dock ej, att hufvudfelet är åberopandet af den inre erfarenheten, af känslan. Ty då kan blott blifva fråga om en *consensus gentium* emot hvarje »enskilt» föregifna erfarenhet.

30

Om utrymmet förbjuder oss att följa Hr R:s öfriga detaljerade anmärkningar, så följer deraf ej, att de, äfven der de äro grundade, skulle vara af större betydelse, än de anförda, med undantag af den sista anmärkningen både mot Inledningen och Slutaftandlingen, hvilka må gälla hvad de kunna för att bevisa förf:s oskicklighet. Men af hvad Hr R. sålunda anmärkt, följer ingalunda någon rättighet till ett så ampelt fördömande, som hans är. Redan det öfverhufvud obetydliga i sjelfva anmärkningarna, hvilka väl, med afseende å det viktiga ämne boken behandlar, kunna kallas pedantiska, halft löjliga petitesseer, och dertill det till en del obehöriga uti desamma torde för vår protest mot Hr R:s bannstråle bevisa nog. Om mot ett arbete anmärkningar äfven af Hr R. kunna göras, så följer deraf ej, att arbetet är ett blott »lappverk.»

40

50

Medgifvet också, hvad Hr R. ingalunda *bevisat*, att bearbetningen i *hufvudsak* icke nog troget återgifvit Strauss »vettenskapliga tillgöranden»; icke följer deraf, att den i och för sig vore ett odugligt arbete. Det fordras minst Biets låtsade tro på Hr R:s ofelbarhet, för att låta en

försäkran i detta hänseende gälla. I hvarje bearbetning, som söker »afkläda Strauss den lärda formen», skola olikheter, sådana som Hr R. påpekat, blifva nödvändiga. Hvad särskilt bevisningen angår, så måste ju denna, äfven med största trohet mot Strauss, blifva otillräcklig, då enligt Hr R. Strauss' egen bevisning redan är vederlagd, och således Strauss' arbete på samma grund som bearbetningen vore ett lappverk. Vi hafva aldrig ansett boken för något mästestycke, utan i de få ord, vi om densamma yttrat, påpekat dess brister, ehuru ej med försäkringar om dess »råhet», »plumphet» o. s. v., men vi tro ej att någon skall kunna gifva skäl för en sådan förkastelsedom, som den Hr R. utfärdat.

Det sämsta i boken är öfversättningen och de många tryckfelet. På hvilka grunder Hr R. stöder sin försäkran, att boken »icke är långt skild från det område, som Neander betecknar såsom ett rättvisligen förbjudet», torde blott han sjelf veta. Ty i hans kritik finnas inga bevis för, att boken »utgående från ett lättsinnigt och ogudaktigt sinnelag på lättfärdigt och sårande sätt skulle profanera det heliga, förnärma religiös och sedlig känsla och hafva för afsigt att hos folket förstöra denna.» Äfven den i vettenskapligt hänseende sämsta produkt har dock anspråk på rättvisa. Sådana beskyllningar kunna ej hinna den obekanta Tyska författaren, men de återfalla på den Svenska öfversättaren och utgifvaren. Det kan allt derföre vara mening med dem, men deraf följer ej, att der finnes rättvis och samvete i dem. *Suum cuique.*

22 BIGRANSKAREN MÅSTE, HONOM TILL UPP- TUKTELSE, BINDAS VID SINA OSANNINGAR.

Freja n:o 85 29. X 1841

Och vi få derföre ej låta honom strö sand i ögonen på dem, hvilka mera kunde se på hans försäkringar, än på saken. Han har ej blott sagt, att författaren till boken »Strauss och Evangelierne» »behandlat verdens Återlösare såsom ej en gång en ärlig människa», utan äfven (se N:o 235, sp. 7) »att boken lärer, att han (Jesus) knappt varit en ärlig människa.» Vi hade anført båda uttrycken, men i sin gårdagsursäkt förtiger granskaren visligen det sednare, emedan det ej gaf honom ens det minsta rum för några svängningar. Att boken »lärer» något sådant, detta är nu en lögn, och att Gr. blott citerade afbrutna meningar »för att kunna ge den sken af sanning, detta är bedrägeri. Han ökar oblygt i ursäkten sitt skuldregister med att ännu påstå, att den nämnda förf. »ifrågställer, om Jesus verkligen var en ärlig man.» Ty förf. vederlägger det naturliga förklaringsättet af fiskafänget just dermed, att Jesu ärlighet icke kan ifrågställas. Eller ifrågställer Gr. kristendomens sanning, då han påstår Strauss' åsigt vara förkastliga, emedan dessa skulle innehålla en förnekelse af densamma?

Gr. måtte hafva sina egna begrepp om hvad som »rörer äran», då han anser »tilläg» till det anförda nödiga, om det skall gå en mans karakter temligen nära. Han menar kanske hvad vi sagt om syftningen af en hans anmärkningar till Hr R:s kritik? Han tror sig känna, hvem F. i Freja är. Han känner då äfven sättet att bringa hans medborgerliga existens i fråga. Derföre är det honom angeläget att få fram personen. Detta bemödande börjades förr än vi om Biet, granskaren eller hans granskning sagt ett ord. Hvarje nummer af Biet bär numera derom vittne. Detta är ett ädelt sätt att bringa en motståndare till tystnad, för hvars uppträdande Gr. sjelf omöjligen kan upptäcka någon annan